

**MUZEUL BRĂILEI „CAROL I”**

**ISTROS  
XXIII**

**Proceedings of the  
16<sup>TH</sup> INTERNATIONAL COLLOQUIUM  
OF FUNERARY ARCHAEOLOGY**

*Funerary Practices at the Thracians and the Celts  
in the Second Iron Age*

**Alun, Hunedoara County  
11<sup>th</sup>-14<sup>th</sup> May 2017**

**Edited by Valeriu SÎRBU**

**MUZEUL BRĂILEI  
„CAROL I”**



**EDITURA ISTROS**

**BRĂILA, 2017**

**PRACTICI FUNERARE ÎN TRANSILVANIA  
ÎN PERIOADA ORIZONTULUI CELTIC  
(LA TÈNE B1/B2 – C1)\***

AUREL RUSTOIU (CLUJ-NAPOCA – ROMÂNIA)  
SÁNDOR BERECKI (TÁRGU MUREŞ – ROMÂNIA)  
IOSIF VASILE FERENCZ (DEVA – ROMÂNIA)

**Cuvinte cheie:** practici funerare; Transilvania; Celți; identități; La Tène; a doua epocă a fierului

**Rezumat:** Partea răsăriteană a Bazinului Carpatic a cunoscut un proces de colonizare a unor grupuri celtice desfășurat în etape succesive de-a lungul celei de a doua jumătăți a sec. IV și până la începutul sec. III a. Chr. Un rezultat al acestui proces l-a reprezentat apariția unor comunități noi, caracterizate de amalgamarea culturală a localnicilor cu noii veniți. Pornind de la aceste aspecte și luând în considerare particularitățile practicilor funerare, această lucrare discută maniera în care au fost construite și exprimate noile identități culturale la nivel comunitar și individual, precum și gradul lor de fluiditate în circumstanțe particulare. În general, elitele grupurilor de coloniști și-au impus propriile norme de exprimare a unei identități individuale și colective „importate” din patria de origine. În același timp, populațiile indigene au manifestat diferite grade de rezistență față de noile norme identitare impuse de coloniști. Concluzia este că simpla analiză tipologică a inventarelor funerare este insuficientă pentru a discuta aspectele legate de identitatea culturală a defuncțiilor. Analiza contextuală a riturilor și ritualurilor funerare, care reflectă mai multe elemente ale credințelor și practicilor funerare și care sunt în general mai conservatoare în comparație cu elementele de viață cotidiană, este esențială în acest caz.

Partea răsăriteană a Bazinului Carpatic a cunoscut un proces de colonizare cu grupuri celtice desfășurat în etape succesive de-a lungul celei de a doua jumătăți a sec. IV și până la începutul sec. III a. Chr.

---

\* Această lucrare a fost finanțată printr-un grant al Ministerului Dezvoltării și Inovării CNCS - UEFISCDI, Proiect nr. PN-III-P4-ID-PCE-2016-0353-PNCDI III. Comunicarea a fost finanțată de János Bolyai Research Scholarship of the Hungarian Academy of Sciences, obținută de S. Berecki.

Aceste grupuri, originare în special din zona central-vest europeană au avansat treptat spre est (Rustoiu 2008, p. 69-86, fig. 27; Rustoiu 2012, p. 361-362, fig. 3; Rustoiu 2015a, p. 13-16, fig. 7). Mișcarea lor este documentată de o serie de cimitire având elemente de rit, ritual și inventar funerar caracteristice regiunilor respective (see, for example, Némethi 1988; Némethi 1989; Hellebradt 1997; Hellebrandt 1999; Ferencz 2007; Berecki 2015, p. 74-133). Un rezultat al acestui proces l-a reprezentat apariția unor comunități noi, caracterizate de amalgamarea culturală a localnicilor cu noii veniți (see Rustoiu 2008; Rustoiu 2014; Berecki 2014; Rustoiu and Berecki 2016). Pornind de la aceste aspecte și luând în considerare particularitățile practicilor funerare, această lucrare discută maniera în care au fost construite și exprimate noile identități culturale la nivel comunitar și individual, precum și gradul lor de fluiditate în circumstanțe particulare.

Din punct de vedere cronologic orizontul celtic cuprinde fazele LT B1/B2-C1 (pentru cronologia LT în Transilvania vezi Berecki 2008; vezi de asemenea Rustoiu 2016) (Tabel 1). Cimitirul de la Pișcolt, în nord-vestul României, este important din acest punct de vedere pentru că el acoperă cronologic întregul interval menționat (Némethi 1988; Némethi 1989; Némethi 1992; Némethi 1993). Cele patru faze ale necropolei pot fi sincronizate cu orizonturile cronologice nr. 3-7 propuse de R. Gebhardt pentru Bazinul Carpatic (Gebhardt 1989). Cimitirul de la Pișcolt ilustrează de asemenea natura graduală a colonizării celtice, care a implicat mai degrabă grupuri mici de persoane, decât o invazie masivă din vest.

Orizontul celtic s-a caracterizat printr-un pronunțat aspect rural, fapt care se reflectă și în practicile funerare. Comunitățile, având un număr mic de indivizi (cca. 15-25), erau împărțite în grupuri familiale sau clanuri. Acest fapt poate fi sesizat atât în organizarea internă a unor așezări, cât mai ales în planul unor necropole (see Rustoiu 2016).

Aceste familii s-au aflat într-o permanentă competiție socială și economică. Uneori efectele acestei competiții au lăsat și urme arheologice, așa cum se observă spre exemplu în planul necropolei de la Fântânele-Dâmbu Popii (Fig. 1). Această necropolă a fost fondată de trei familii diferite care au împărțit spațiul funerar în trei zone de înmormântare. Cu timpul una dintre familii și-a extins aria de înmormântări în detrimentul celorlalte două familii. Acest fapt exprimă o creștere „demografică” în cadrul grupului respectiv, având probabil ca rezultat o întărire a autorității sale sociale în ansamblul întregii

comunități. Un argument în plus în acest sens este constituit de concentrarea mormintelor cu arme mai ales în aria grupului menționat (Rustoiu and Berecki 2015, p. 131-132; Rustoiu 2015a, p. 22-23; Rustoiu 2016, p. 240-241, pl. 6-7).

Organizarea internă a așezărilor reflectă aceeași împărțire socială a comunităților. Locuințele sunt dispuse în grupuri, la distanță unele de altele (Fig. 2), cum este cazul la Ciumești, Cîcir, sau în așezări din vestul Bazinului Carpatic (Zirra 1980; Rustoiu 2013a; Karl and Prochaska 2005; Karl 2015; Trebsche 2014, p. 347-348, fig. 7).

În ceea ce privește poziția geografică, așezările rurale se situează în teritoriul agricol al comunităților, fiind dispuse fie pe terasele râurilor, fie în luncile fertile. Spre deosebire de așezări, necropolele ocupă de regulă poziții mai înalte, pe forme de teren mai ridicate din apropierea așezărilor: culmi sau pante de dealuri, terase, grinduri etc (Fig. 3) (Berecki 2015). Dintre exemplele semnificative, le menționăm pe cele de la Aiud, Blandiana sau Ciumești (Zirra 1967; Zirra 1980; Ferencz 2007; Berecki 2015). Prin urmare, necropola unei comunități este vizibilă din așezare, de pe căile de comunicație, dar și din așezările vecine.

Situația necropolelor din zona Aiudului, cu o bună vizibilitate de la una la alta, este din nou semnificativă în acest sens (Fig. 4). Având în vedere aceste principii de organizare a spațiului civil și a celui funerar, nu ar fi exclus ca necropolele să marcheze simbolic dreptul de posesiune al unei comunități asupra unui teritoriu în virtutea moștenirii sau dobândirii sale de la înaintași. În acest sens, probabil că nu este întâmplător nici faptul că multe dintre necropolele celtice din Transilvania sunt amplasate în aceleași locații în care au existat cimitire anterioare de la sfârșitul primei vârste a fierului. Acestea din urmă au contribuit probabil la construirea unor noi identități comunitare și a unor noi mituri ale originilor în contextul colonizării celtice a Transilvaniei (see Rustoiu and Berecki in print).

După cum s-a mai observat cu altă ocazie (Rustoiu 2016), fazele LT A și cea mai mare parte a LT B1 nu sunt reprezentate în necropolele din zona de răsărit a bazinului Carpatic. De aceea, din necropole lipsesc deocamdată incintele funerare rectangulare sau circulare specifice perioadei LT A-B1 din Austria de Jos, Ungaria de vest sau Slovacia (Fig. 5/3-4) (see, for examples, Bujna 1989; Vaday 2006; Ramsel 2011 etc.). Totuși, în urma săpăturilor de salvare recente de pe autostrăzile din Transilvania, au fost depistate și astfel de incinte (Fig. 5/1-2).

Unele exemple în acest sens sunt oferite de necropola de la Viștea, jud. Cluj (Rustoiu 2016, p. 240, pl. 4), precum și de cea de la Gâmbaș, jud. Alba (Bălan *et alii* 2015). Cele mai vechi morminte din aceste cimitire par să fie contemporane cu cele din primul orizont de la Pișcolt. De aceea, este posibil ca aceste exemple să indice perpetuarea unor practici funerare vechi de către comunități stabilite la mare distanță de zonele lor de origine.

De asemenea unele comunități stabilite în Transilvania au păstrat o lungă perioadă de timp și alte practici și elemente de cultură materială din patria de origine, ca mijloc de rememorare și de exprimare a unei identități ancestrale (Rustoiu 2016). Această idee ar putea explica perpetuarea unor practici funerare din Transilvania multă vreme după ce ele au fost abandonate în zonele de origine sau persistența unor simboluri vizuale, cum este cazul spre exemplu cu elemente ale stilului vegetal în contexte LT C1 (Fig. 6/1-2) (Rustoiu and Megaw 2011, p. 299-233; Rustoiu 2016, p. 238), depunerea unor care în morminte din LT C1 (Fig. 6/3) (Ferencz 1996; Rustoiu 2015b; Rustoiu 2016, p. 239) sau de încorporarea unor podoabe specifice perioadei LT B în ansambluri de port din LT C1 (Rustoiu and Megaw 2011; Rustoiu 2013b) etc.

În ceea ce privește riturile funerare, în ansamblu în Transilvania predomină incinerarea în groapă (Fig. 7/1). Aceeași situație se poate constata și în urma analizei riturilor funerare din fiecare necropolă în parte. Spre exemplu la Orosfaia proporția de morminte de incinerare este apropiată de cea constatată pentru întreaga regiune (Fig. 7/2). Pe de altă parte, la Bratei, Șeica Mică, Galații Bistriței și probabil Apahida (Fig. 7/3) s-a practicat exclusiv incinerarea (see Berecki 2015). Spre deosebire de aceste necropole, în cimitire din Marea Câmpie Maghiară, cum este cea de la Pișcolt, ritul inhumăției este întâlnit mult mai frecvent (Fig. 7/4) (Németi 1993), fapt care ilustrează o dată în plus variațiile regionale ale riturilor funerare datorate probabil originii diferite ale grupurilor de coloniști.

Analiza necropolelor din estul Ungariei și Transilvania relevă faptul că deși pătrunderea celților a avut ca efect în toate cazurile o reconfigurare culturală a regiunilor respective, modul în care s-au manifestat interacțiunile dintre coloniști și populațiile indigene a fost diferit de la o comunitate la alta. De aceea, nu se poate defini un singur model cultural al acestor interacțiuni valabil pentru întreaga arie în discuție. În unele cazuri, populațiile locale și-au păstrat elementele

tradiționale de rit și ritual funerar, conservând deliberat o identitate specifică pe care au afișat-o, printre altele, în cadrul ceremoniilor funerare (Rustoiu 2008; Rustoiu and Berecki 2016).

Mormintele de incinerare no. 198 și 203 de la Pișcolt, cu resturile arse depuse în urne cu capac, constituie exemple relevante (Németi 1988, p. 61, fig. 9, 11). În ambele cazuri, urnele și capacele aparțin repertoriului ceramic local care precede colonizarea celtică (Fig. 8/3-4). Potrivit ritului și ritualului funerar, cele două morminte de la Pișcolt își găsesc analogii perfecte în cimitirul învecinat de la Sanislău (Fig. 9), datat la sfârșitul primei vârste a fierului (Németi 1982).

Pe de altă parte majoritatea mormintelor din fazele timpurii ale necropolei de la Pișcolt pot fi atribuite coloniștilor cleți datorită riturilor, ritualurilor și inventarelor funerare. Aceste complexe funerare își găsesc analogii în aria central-europeană sau în zona Dunării mijlocii în necropole caracteristice populațiilor celtice. Spre exemplu, așa este cazul mormântului cu arme nr. 36 sau al mormântului fără arme nr. 180 (Fig. 8/1-2) (Németi 1988). Complexele menționate indică faptul că noii veniți au conservat obiceiurile funerare tradiționale din zonele de origine.

În alte cazuri, populațiile locale au fost integrate relativ rapid în noile structuri comunitare, după cum o sugerează preponderența ritualurilor de înmormântare ale coloniștilor. Dar indigenii au continuat timp de câteva generații să-și pună amprenta asupra unor elemente de cultură materială, persistența ceramicii tradiționale fiind cea mai evidentă. Asocierea ceramicii locale cu cea de tip celtic central-european reflectă mai degrabă apariția unor obiceiuri culinare mixte, decât o separare tranșantă și o utilizare „etnică” a vaselor respective. Inventarele funerare de la Fântânele reflectă însă conviețuirea dintre coloniști și indigeni prin modul de constituire al seturilor ceramice depuse ca ofrande. Acestea conțin atât vase de tip LT, cât și vase de tip local (Fig. 10).

Un mormânt din necropola de la Fântânele-Dâmbu Popii ilustrează o altă situație particulară care diferă de cele prezentate până acum: mormântul de incinerare no. 10 cu resturile depuse într-o groapă ovală (Fig. 11/1). Groapa a fost compartimentată în două spații distincte cu o „cutie” din bârne de lemn fasonate. Oasele incinerate, împreună cu două vase lucrate cu mâna și două fibule de bronz de tip La Tène timpuriu, au fost depuse în compartimentul de nord-vest al „cutiei” funerare. În partea opusă au fost așezate o strachină lucrată cu mâna având buza invazată și ofranda de carne. Printre oasele ofrandei de carne se afla

și lama curbă a unui cuțit de fier (Rustoiu and Berecki 2016, p. 296-298, fig. 8/1).

Toate aceste elemente de rit și ritual funerar, inclusiv construcțiile de lemn din gropile unor morminte, se reîntâlnesc în cadrul unor necropole La Tène din zona Dunării mijlocii (Fig. 11/2). În sfârșit, depunerea unor cuțite de diverse tipuri împreună cu ofranda de carne este frecventă în mormintele celtice din bazinul carpatic (see, for example, Bujna 1995, p. 86-87, fig. 78; Tankó and Tankó 2012, p. 254, fig. 7; Némethi 1993, p. 119-120; Szabó and Tankó 2006, p. 337, fig. 9). Prin urmare, toate aceste elemente de ritual, cu analogii în mediul La Tène central-european, indică faptul că mormântul nr. 10 de la Fântânele – Dâmbu Popii poate fi atribuit unui colonist celt. În acest context vasele lucrate cu mâna din inventarul mormântului, toate de tip local, reflectă conviețuirea dintre coloniști și indigeni și probabil hibridizarea obiceiurilor culinare.

În concluzie, interacțiunile dintre coloniștii celți și populațiile locale s-au manifestat în manieră diferită de la un grup la altul. În general, elitele grupurilor de coloniști și-au impus propriile norme simbolice de exprimare a unei identități culturale specifice zonelor de origine. Acest fapt este reflectat de conservarea unor rituri și ritualuri funerare proprii, precum și de așezarea unei ornamentări corporale caracteristice ori a unor elemente simbolice menite să sublinieze statutul și poziția socială a unor grupuri privilegiate din cadrul comunităților. Spre exemplu, așa este cazul depunerii panopliilor de arme în mormintele de războinici.

În același timp, indigenii au manifestat grade diferite de „rezistență” față de noile norme identitare impuse de coloniști. În unele cazuri autohtonii au continuat să practice obiceiuri funerare tradiționale, încercând să conserve elemente ale unei identități ancestrale. În alte cazuri ei au fost asimilați relativ rapid și au sfârșit prin a-și „ascunde” propria origine în spatele unor elemente simbolice ale noilor veniți. Adoptarea unor elemente de port ale coloniștilor reflectă într-o anumită măsură acest proces de integrare.

În sfârșit, complexe pe care le-am comentat ilustrează faptul că analiza inventarelor funerare nu este suficientă pentru a atribui etnic sau cultural un mormânt sau altul. Obiceiurile funerare, mai conservatoare decât elementele care privesc viața cotidiană, sunt esențiale în cazul unor astfel de abordări.

## FUNERARY PRACTICES IN TRANSYLVANIA DURING THE CELTIC HORIZON (LA TÈNE B1/B2 – C1)\*

AUREL RUSTOIU (CLUJ-NAPOCA – ROMANIA)  
SÁNDOR BERECKI (TÂRGU MUREŞ – ROMANIA)  
IOSIF VASILE FERENCZ (DEVA – ROMANIA)

**Keywords:** funerary practices, Transylvania, Celts, identities, La Tène, Late Iron Age.

**Abstract:** The eastern part of the Carpathian Basin experienced a process of Celtic colonization in successive stages during the second half of the 4<sup>th</sup> century and at the beginning of the 3<sup>rd</sup> century BC. One result of this process is the appearance of new communities characterised by the cultural amalgamation of the locals with the newcomers. Starting from these aspects and taking into consideration the particularities of funerary practices, the article is discussing the manner in which new identities were constructed and expressed at community and individual level, as well as their degree of fluidity in certain circumstances. In general, the elites of the colonist groups imposed their own norms regarding the expression of individual and collective identity, which they brought over from their homeland. At the same time, the indigenous populations expressed different degrees of resistance towards the new identity norms imposed by the colonists. Accordingly, the simple typological analysis of the funerary inventories is insufficient to discuss the identity-related characteristics of the deceased. A contextual analysis of the funerary rites and rituals, revealing far more elements of the localized funerary beliefs and practices, which usually are more conservative than those related to the daily life, is essential in this case.

The eastern part of the Carpathian Basin experienced a process of Celtic colonization in successive stages during the second half of the 4<sup>th</sup> century and at the beginning of the 3<sup>rd</sup> century BC. A series of colonist groups originating from Central – Western European regions gradually advanced to the east (Rustoiu 2008, p. 69-86, fig. 27; Rustoiu 2012, p.

---

\* This work was supported by a grant of the Ministry of Research and Innovation, CNCS - UEFISCDI, project number PN-III-P4-ID-PCE-2016-0353, within PNCDI III. This paper was also supported by the János Bolyai Research Scholarship of the Hungarian Academy of Sciences granted to S. Berecki.



361-362, fig. 3; Rustoiu 2015a, p. 13-16, fig. 7). Their movements are documented by some cemeteries displaying characteristic elements of the funerary rites, rituals and inventories (see, for example, Némethi 1988; Némethi 1989; Hellebradt 1997; Hellebrandt 1999; Ferencz 2007; Berecki 2015, p. 74-133). One result of this process is the appearance of new communities, characterised by the cultural amalgamation of the locals with the newcomers (see Rustoiu 2008; Rustoiu 2014; Berecki 2014; Rustoiu and Berecki 2016). Starting from these aspects and taking into consideration the particularities of funerary practices, the article is discussing the manner in which new identities were constructed and expressed at community and individual level, as well as their degree of fluidity in certain circumstances.

From the chronological point of view, the Celtic horizon includes the LT B1/B2 – C1 phases (for the Late Iron Age chronology of Transylvania see Berecki 2008; see also Rustoiu 2016) (Table 1). The cemetery at Pișcolt, in north-western Romania, is important for this chronology because so far it is the only one that covers the entire period in question (Némethi 1988; Némethi 1989; Némethi 1992; Némethi 1993). Its four phases can be synchronised with the horizons 3–7 proposed by Gebhard's chronology for the Carpathian Basin (Gebhard 1989). This cemetery also points to the gradual nature of Celtic colonization, which involved small groups of colonists and not a massive invasion from the west.

During the Celtic horizon the habitation had a rural character, which can also be noted in the funerary practices. Each community consisted of a small number of people (between 15 and 25), organized in family groups or clans. This pattern can be observed in the internal organization of the settlements and also in that of some cemeteries (see Rustoiu 2016).

These families seem to have been involved in a permanent social and economic competition. Sometimes the outcome of this competition left archaeological traces, for example in the internal organization of the cemetery at Fântânele-Dâmbu Popii (Fig. 1). This cemetery was founded by three different families who split the burial ground between them, each controlling one area. In time, one of these families expanded its burial area to the detriment of the other two. This expansion could indicate a "demographic" increase within this group, which probably also contributed to the strengthening of its social authority within the entire

community. One other argument for this interpretation is the concentration of graves containing weaponry mainly in the area controlled by this group (Rustoiu and Berecki 2015, p. 131-132; Rustoiu 2015a, p. 22-23; Rustoiu 2016, p. 240-241, pl. 6-7).

The internal organization of the settlements illustrates the same social structure of the communities. Dwellings were grouped at a certain distance away from one another (Fig. 2), for example at Ciumești and Cicir, or in settlements from the western Carpathian Basin (Zirra 1980; Rustoiu 2013a; Karl and Prochaska 2005; Karl 2011; Trebsche 2014, p. 347-348, fig. 7).

Regarding the landscape use, these rural settlements were surrounded by their agricultural lands, being located on fertile meadows or river terraces. Unlike the settlements, the cemeteries were usually located on heights in the vicinity: hilltops or slopes, high terraces or riverside ridges (Fig. 3) (Berecki 2015). Among the most relevant examples are those from Aiud, Blandiana and Ciumești (Zirra 1967; Zirra 1980; Ferencz 2007; Berecki 2015). Accordingly, the cemetery of any community was visible from the settlement and the nearby roads, and also from the neighbouring settlements.

The case of the cemeteries from the Aiud area, each having a good visibility of the others, is significant (Fig. 4). Taking into consideration these norms of organizing the habitation and the funerary space, it might be presumed that the cemeteries marked symbolically the community's ownership rights of a territory acquired by, or inherited from, the ancestors. Along the same lines can be interpreted the fact that several Celtic cemeteries from Transylvania are located on the same areas previously occupied by cemeteries dated to the end of the Early Iron Age. The latter could have been incorporated into the construction of some new collective identities, based on certain myths of origin, in the context of Celtic colonization in Transylvania (see Rustoiu and Berecki in print).

As already noted (Rustoiu 2016), the LT A horizon and most of the LT B1 one are not identified in cemeteries from Transylvania. As a consequence, the rectangular or circular funerary precincts specific to the LT A and LT B1 in Lower Austria, western Hungary or western Slovakia (Fig. 5/3-4) are missing so far (see, for examples, Bujna 1989; Vaday 2006; Ramschl 2011 etc.). However, recent rescue excavations along the new Transylvanian motorways identified such precincts (Fig. 5/1-2).

Some examples come from the cemetery at Viştea, near Cluj-Napoca (Rustoiu 2016, p. 240, pl. 4), and from the one at Gâmbaş in Alba County (Bălan *et alii* 2015). The earliest dated graves from these cemeteries seem to be contemporaneous with those of the first horizon at Pişcolt. Accordingly, the use of funerary precincts could indicate the perpetuation of older funerary practices among some communities established far away from their homeland.

At the same time, some of the communities established in Transylvania also preserved other practices and elements of the material culture from their homeland over a longer period of time as a way of appealing to their ancestral identity (Rustoiu 2016). These habits could explain the perpetuation of certain funerary practices in Transylvania long after they were abandoned in their original lands, or the persistence of some visual symbols, for example elements of the Vegetal Style, in LT C1 contexts (Fig. 6/1-2) (Rustoiu and Megaw 2011, p. 299-233; Rustoiu 2016, p. 238), the placing of chariots in burials during the LT C1 (Fig. 6/3) (Ferencz 1996; Rustoiu 2015b; Rustoiu 2016, p. 239), or the incorporation of some LT B jewellery in costume assemblages of the LT C1 (Rustoiu and Megaw 2011; Rustoiu 2013b), and so forth.

Regarding the funerary rituals, cremation in a pit predominates in Transylvania (Fig. 7/1). A similar situation can also be observed in the analysis of the funerary rites from each cemetery. For example at Orosfaia the percentage of cremation graves is close to the one identified in the entire region (Fig. 7/2). On the other hand cremation was exclusively used at Bratei, Şeica Mică, Galaţii Bistriţei and probably Apahida (Fig. 7/3) (see Berecki 2015). Unlike in these cemeteries, inhumation is more commonly encountered in cemeteries from the Great Hungarian Plain, for example at Pişcolt (Fig. 7/4) (Németi 1993), once again illustrating the regional variations of the funerary rites, which more likely resulted from the different origin of the colonist groups.

The analysis of the cemeteries from eastern Hungary and Transylvania indicates that, although the Celtic arrivals always determined a cultural reconfiguration of these regions, the interactions between the colonists and the indigenous populations differed from one community to another. As a consequence, a single cultural model of these interactions cannot be defined for the entire region in question. In some cases the local populations preserved their traditional funerary rites and

rituals, deliberately expressing a specific identity, at least in the funerary ceremonies (Rustoiu 2008; Rustoiu and Berecki 2016).

Cremation graves no. 198 and 203 from Pișcolt, with the remains placed in lidded urns, are relevant examples (Németi 1988, p. 61, fig. 9, 11). In both cases the urns and their lids belong to the local ceramic repertoire that predates the Celtic colonization (Fig. 8/3-4). According to their funerary rite, ritual and inventory, the two burials from Pișcolt have perfect analogies in the nearby cemetery at Sanislău (Fig. 9), dated to the end of the Early Iron Age (Németi 1982).

On the other hand, the majority of the graves belonging to the earlier phases of the Pișcolt cemetery can be ascribed to the Celtic colonists due to their funerary rite, ritual and inventory. These have analogies in Central Europe or the middle Danube region, in cemeteries belonging to the Celtic populations. Grave no. 36 containing weapons and grave no. 180 without weapons are relevant examples (Fig. 8/1-2) (Németi 1988). These funerary contexts indicate that the newcomers preserved the traditional funerary customs of their homeland.

In other cases the indigenous people were integrated relatively rapidly into the new communal structures, as the preponderance of the funerary practices of the colonists seems to suggest. However, the locals continued to influence certain elements of the material culture for a few generations, and the persistence of indigenous pottery is among the most visible features. The association of local pottery with the Celtic Central European one more likely indicates the appearance of hybrid culinary practices, since the differentiation of ceramic assemblages based on ethnic criteria is far less convincing. The funerary inventories from Fântânele-Dâmbu Popii also reflect the cohabitation of the colonists with the indigenous population through the manner in which sets of ceramic offerings were assembled, each containing both LT and local vessels (Fig. 10).

One grave from the cemetery at Fântânele-Dâmbu Popii illustrates another particular situation that differs from those already presented: cremation grave no. 10 with the remains placed in an oval pit (Fig. 11/1). The pit had two compartments delimited by a “box” made of split logs. The cremated bones were placed in the north-western compartment of the funerary “box” together with two handmade vessels and two bronze brooches of the early LT type. One handmade bowl having an inverted rim and the meat offering were placed in the opposite compartment. The

curved blade of an iron knife was found among the bones of the meat offering (Rustoiu and Berecki 2016, p. 296-298, fig. 8/1).

All these elements of the funerary rite and ritual, including the timber structures from some burials, are also encountered in some LT cemeteries from the middle Danube region (Fig. 11/2). The placing of knives of different types together with the meat offering is also frequently encountered in Celtic burials from the Carpathian Basin (see, for example, Bujna 1995, p. 86-87, fig. 78; Tankó and Tankó 2012, p. 254, fig. 7; Némethi 1993, p. 119-120; Szabó and Tankó 2006, p. 337, fig. 9). Accordingly, these elements of ritual having analogies in the Central European LT environment suggest that grave no. 10 from Fântânele-Dâmbu Popii may be ascribed to a Celtic colonist. In this context, the local handmade vessels from the grave's inventory reflect the cohabitation of the colonists with the indigenous population and perhaps also the hybridization of culinary practices.

In conclusion, the nature of the interactions between the Celtic colonists and the local populations differed from one community to another. In general, the elites of the colonist groups imposed their own norms regarding the expression of individual and collective identity, which they brought over from their homeland. This tendency is illustrated by the preservation of specific funerary rites and rituals. Particular styles of bodily ornamentation that were meant to define the social status and function of certain privileged groups within the communities were also preserved. One good example is the placing of the panoplies of weapons in burials belonging to the warriors.

At the same time, the indigenous populations expressed different degrees of resistance towards the new identity norms imposed by the colonists. In some cases the locals continued to practice traditional funerary rituals, aiming to preserved elements of an ancestral identity. In other cases they were assimilated relatively fast and ended by dissimulating their own origin behind some symbolic elements belonging to the newcomers. The adoption of some garment accessories brought over by the colonists partially reflects this process of integration.

Lastly, the aforementioned burial contexts underline that the simple typological analysis of the funerary inventories is insufficient to discuss the identity-related characteristics of the deceased. A contextual analysis of the funerary rites and rituals, revealing far more elements of

the funerary beliefs and practices, which usually are more conservative than those related to the daily life, is essential in this case.

Aurel Rustoiu  
Institutul de Arheologie și Istoria Artei  
Academia Română Filiala Cluj-Napoca  
aurelrustoiu@yahoo.com

Sándor Berecki (Târgu Mureș – Romania)  
Muzeul Județean Mureș, Târgu Mureș  
sberecki@yahoo.com

Iosif Vasile Ferencz (Deva – Romania)  
Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva  
fiosifvasile@yahoo.com

### Bibliografie/Bibliography

- Bălan, G. et alii 2015.** *Raport preliminar cu privire la săpăturile arheologice preventive întreprinse la Gâmbaş – sit 2*, Apulum 52, p. 133-179.
- Berecki, S. 2008.** *The chronology of the Celtic discoveries from Transylvania*, p. 47-65. In: *Thracians and Celts* (Eds. V. Sîrbu, D. L. Vaida). Proceedings of the International Colloquium from Bistrița, 18-20 May 2006, Cluj-Napoca.
- Berecki, S. 2014.** The coexistence and interference of the Late Iron Age Transylvanian communities, p. 11-17. In: *Fingerprinting the Iron Age. Approaches to identity in the European Iron Age. Integrating South-Eastern Europe into the debate* (Eds. C. N. Popa, S. Stoddart). Oxbow Books, Oxford.
- Berecki, S. 2015.** *Iron Age Settlement Patterns and Funerary Landscapes in Transylvania (4<sup>th</sup> – 2<sup>nd</sup> Centuries BC)*. Editura Mega, Târgu Mureș.
- Berecki, S. et alii 2017.** *Colecția arheologică a lui Endre Orosz*. Editura Mega, Cluj-Napoca.
- Bujna, J. 1989.** *Das latènezeitliche Gräberfeld bei Dubnik. I*, Slovenská Archeológia 37, 2, p. 245-347.
- Bujna, J. 1995.** *Malé Kosihy. Latènezeitliche Gräberfeld. Katalog*. Archaeologica Slovaca Monographiae 7, Nitra.
- Cociș, S. et alii 2015.** *Sat Viștea comunca Gârbău, jud. Cluj: Punct: Sit 2, Autostrada Transilvania, tronson Gilău – Nădășel, km 0+000-8+800, respectiv nod rutier Viștea*, Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2014, p. 252-253, 609-613.
- Ferencz, I. V. 1996.** *Morminte celtice cu car din Transilvania*, Buletinul cercurilor științifice studentești 2, Alba Iulia, p. 91-101.
- Ferencz, I. V. 2007.** *Celții pe Mureșul mijlociu. La Tène-ul timpuriu și mijlociu în bazinul mijlociu al Mureșului (sec. IV-II î. Chr.)*. Bibliotheca Brukenthal 16, Sibiu.
- Gebhard, R. 1989.** *Der Glasschmuck aus dem Oppidum von Manching*. Die Ausgrabungen in Manching 11, Stuttgart.
- Hellebrandt, M. 1997.** *Keltische Eroberung und Ansiedlung im Nordungarn*, Zalai Múzeum 8, p. 69-78.
- Hellebrandt, M. 1999.** *Celtic finds from northern Hungary. Corpus of Celtic finds in Hungary III*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Karl, R. 2011.** *Die mittellatènezeitliche Siedlung von Göttlesbrunn, p. B. Bruck/Leitha, Niederösterreich*, p. 85-91. In: *Die Leitha ⅔ Facetten einer Landschaft* (Eds. M. Doneus, M. Griebel). Archäologie Österreichs Spezial 3, Wien, p. 85-91.

- Karl, R., Prochaska, S. 2005.** *Die latènezeitliche Siedlung von Göttlesbrunn, p. B. Bruck an der Leitha, Niederösterreich. Die Notbergung 1989. Die Grabungen 1992–1994. Zwei latènezeitliche Töpferöfen.* Historica Austria 6, Wien.
- Németi, I. 1982.** *Das späthalstattzeitliche Gräberfeld von Sanislău, Dacia N. S.* 26, p. 115-144.
- Németi, I. 1988.** *Necropola Latène de la Pişcolt, jud. Satu Mare. I,* Thracodacica, 9, p. 49-74.
- Németi, I. 1989.** *Necropola Latène de la Pişcolt, jud. Satu Mare. II,* Thracodacica, 10, p. 75-114.
- Németi, I. 1992.** *Necropola Latène de la Pişcolt, jud. Satu Mare. III,* Thracodacica, 13, p. 59-112.
- Németi, I. 1993.** *Necropola Latène de la Pişcolt, jud. Satu Mare. IV,* Thracodacica, 14, p. 117-129.
- Ramsl, P. C. 2011.** *Das latènezeitliche Gräberfeld von Mannersdorf am Leithagebirge, Flur Reinthal Süd, Niederösterreich.* Mitteilungen der Prähistorischen Kommission 74, Wien.
- Rustoiu, A. 2008.** *Războinici și societate în aria celtică transilvăneană. Studii pe marginea mormântului cu coif de la Ciumești.* Editura Mega, Cluj-Napoca.
- Rustoiu, A. 2012.** The Celts and indigenous populations from the southern Carpathian Basin. Intercommunity communication strategies, p. 357-390. In: *Iron Age rites and rituals in the Carpathian Basin* (Ed. S. Berecki). Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureș, 7-9 October 2011, Cluj-Napoca – Târgu Mureș.
- Rustoiu, A. 2013a.** *Celtic lifestyle – indigenous fashion. The tale of an Early Iron Age brooch from the north-western Balkans,* Archaeologia Bulgarica 17, 3, p. 1-16.
- Rustoiu, A. 2013b.** *Double costumes in female burials from the Carpathian Basin. Comments regarding some garment assemblages from Fântânele (Romania) and Brežice (Slovenia),* p. 103-115. In: *Archaeological Small Finds and Their Significance. Proceedings of the Symposium: Costume as an Identity Expression* (Eds. I. V. Ferencz, N. C. Rîșcuța, O. Tutilă Bărbat). Editura Mega, Cluj-Napoca.
- Rustoiu, A. 2014.** *Indigenous and colonist communities in the Eastern Carpathian Basin at the beginning of the Late Iron Age. The genesis of an Eastern Celtic World,* p. 142-156. In: *Fingerprinting the Iron Age. Approaches to identity in the European Iron Age. Integrating South-Eastern Europe into the debate* (Eds. C. N. Popa, S. Stoddart). Oxbow Books, Oxford.



- Rustoiu, A. 2015a.** The Celtic horizon in Transylvania. Archaeological and historical evidence, IN: Berecki, S., *Iron Age Settlement Patterns and Funerary Landscapes in Transylvania (4<sup>th</sup> – 2<sup>nd</sup> Centuries BC)*, Târgu Mureş, 9-29.
- Rustoiu, A. 2015b.** *Arme, care de luptă și elite războinice în Transilvania epocii fierului. Un mormânt cu arme și un cui de ax din fier din necropola La Tène de la Fântânele – Dâmbu Popii*, p. 71-87. In: *Trecutul mai aproape de noi. Omagiu profesorului Gheorghe Marinescu la 70 de ani*, A. Gavrița, D. L. Vaida, A. Onofreiu, G. G. Marinescu). Editura Mega, Cluj-Napoca.
- Rustoiu, A. 2016.** *Some questions regarding the chronology of La Tene cemeteries from Transylvania. Social and demographic dynamics in the rural communities*, p. 235-264. In: *Iron Age Chronology in the Carpathian Basin. Proceedings of the international colloquium from Târgu Mureş 8–10 October 2015* (Ed. S. Berecki). Editura Mega, Cluj-Napoca.
- Rustoiu, A., Berecki, S. 2015.** *Weapons as symbols and the multiple identities of the warriors. Some examples from Transylvania*, p. 127-148. In: *Waffen – Gewalt – Krieg. Beiträge zur Internationalen Tagung der AG Eisenzeit und des Institut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego – Rzeszów 19.-22- September 2012* (Eds. S. Wefers, M. Karwowski, J. Fries-Knoblach, P. Trebsche, P. C. Ramsel). Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas 79, Langenweissbach.
- Rustoiu, A., Berecki, S. 2016.** *Cultural encounters and fluid identities in the eastern Carpathian Basin in the 4th-3rd centuries BC*, p. 285-304. In: *Cultural Encounters in Iron Age Europe* (Eds. I. Armit et alii). *Arheolingua*, Series Minor 38, Arheolingua, Budapest.
- Rustoiu, A., Berecki, S. In print.** *Symbols of status and power in the everyday life of Late Iron Age Transylvania. Shaping the landscape*. In print.
- Rustoiu, A., Megaw, J. V. S. 2011.** *A foreign flowering in Transylvania: the Vegetal style armring from Fântânele-Dealul Popii, jud. Bistrița-Năsăud, grave 62*, p. 217-237. In: *Archaeology: Making of and Practice. Studies in Honour of Mircea Babeş at his 70<sup>th</sup> Anniversary* (Eds. D. Măgureanu, D. Măndescu, S. Matei), Editura Ordessos, Pitești.
- Szabó, M., Tankó, K. 2006.** *La nécropole celtique à Ludas – Varjú-dűlő*, p. 9-152. In: *La nécropole celtique à Ludas – Varjú-dűlő* (Eds. M. Szabó, K. Tankó, Z. Czajlik). L'Harmattan, Budapest.
- Tankó, É., Tankó, K. 2012.** *Cremation and deposition in the late Iron Age cemetery at Ludas*, p. 249-258. *Iron Age rites and rituals in the Carpathian Basin. Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureş, 7-9 October 2011* (Ed. S. Berecki). Editura Mega, Cluj-Napoca – Târgu Mureş.

- Trebsche, P. 2014.** *Size and economic structure of La Tène period lowland settlements in the Austrian Danube region*, p. 341-373. *Produktion – Distribution – Ökonomie. Siedlungs- und Wirtschaftsmuster der Latènezeit* (Eds. S. Hornung). Akten des internationalen Kolloquiums in Otzenhausen, 28.-30. Oktober 2011. Bonn.
- Vaday, A. 2006.** The chronological model of the Celtic cemetery of Ménfőcsanak, p. 279-294. In: *Thracians and Celts* (Eds. V. Sîrbu, D. L. Vaida). Proceedings of the International Colloquium from Bistrița, 18-20 May 2006, Cluj-Napoca.
- Zirra, V. 1967.** *Un cimitir celtic în nord-vestul României*. Baia Mare.
- Zirra, V. 1976.** *La nécropole La Tène d'Apahida. Nouvelles considerations*, Dacia N.S., 20, p. 129-165.
- Zirra, V. 1980.** *Locuiri din a doua vârstă a fierului în nord-vestul României (Așezarea contemporană cimitirului La Tène de la Ciumești și habitatul indigen de la Berea)*, Studii și comunicări Satu Mare, 4, p. 39-84.

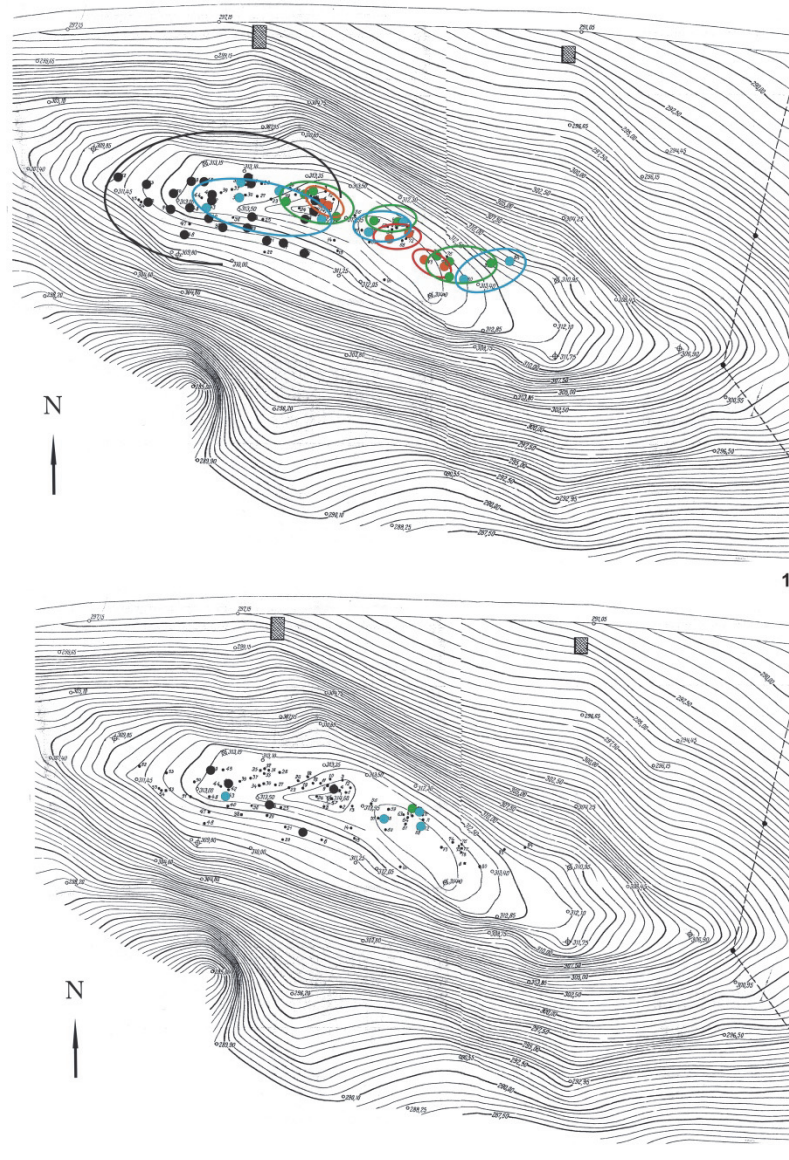
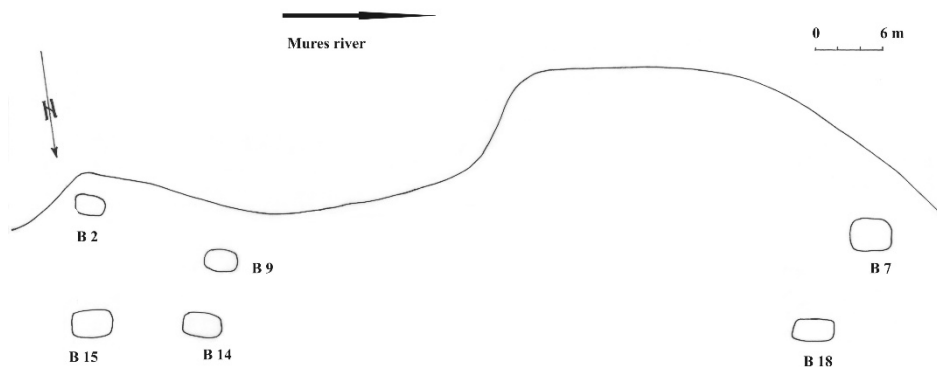
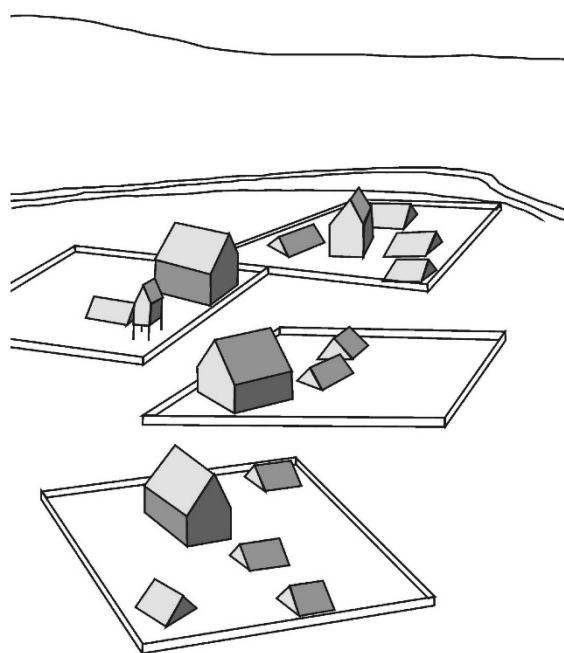


Fig. 1. Fântânele-Dâmbu Popii. 1. Orizonturile cronologice: roșu – orizontul I, LT B1/B2; verde – orizontul II, LT B2a; albastru – orizontul III, LT B2b; negru – orizontul IV, LT C1. 2. Distribuția mormintelor cu arme (după Rustoiu 2015a; Rustoiu și Berecki 2015) / Fântânele-Dâmbu Popii. 1. Chronological horizons: red – horizon I, LT B1/B2; green – horizon II, LT B2a; blue – horizon III, LT B2b; black – horizon IV, LT C1. 2. Distribution of graves with weapons (after Rustoiu 2015a; Rustoiu and Berecki 2015)



1

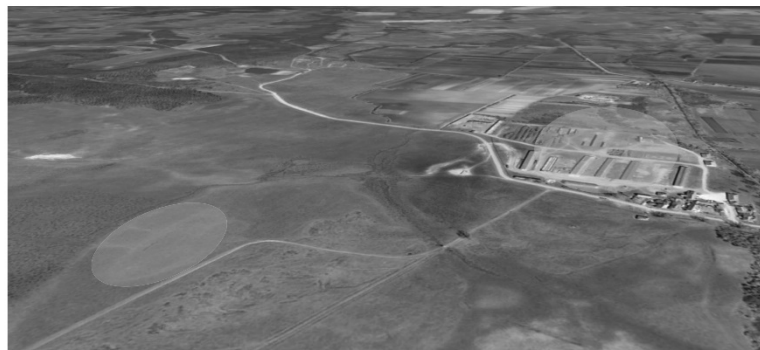


2

Fig. 2. Organizarea internă a unor așezări în grupuri de locuințe. 1. Cicir (după Rustoiu 2013a). 2. Göttesbrunn (după Karl and Prochaska 2005) / Internal organization of some settlements in group of houses. 1. Cicir (after Rustoiu 2013a). 2. Göttesbrunn (after Karl and Prochaska 2005)



1

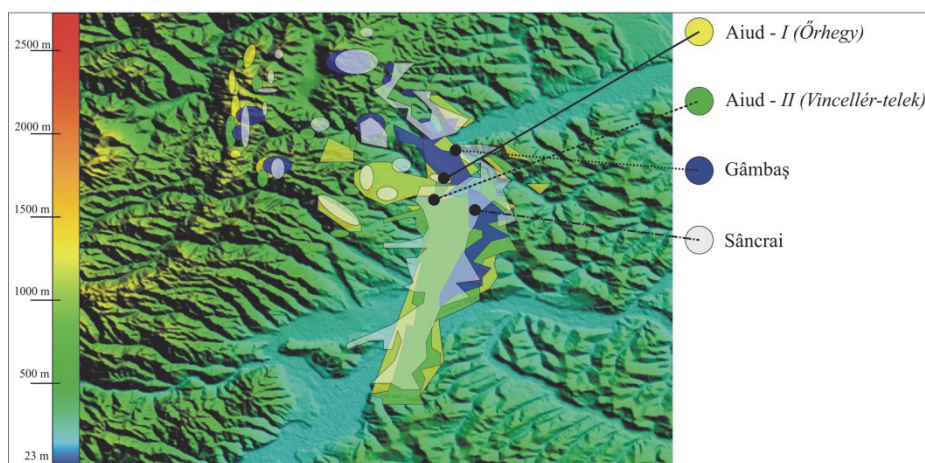


2

Fig. 3. Dispunerea topografică a cimitirelor față de așezări la Blandiana (1) și Ciumești (2) / Topographic distribution of the cemeteries and settlements at Blandiana (1) and Ciumești (2)



1



2

Fig. 4. 1. Cimitirele de la Aiud și Gâmbaş văzute de la Sâncrai. 2. Cimitirele din zona Aiudului și ariile lor de vizibilitate / 1. The cemeteries at Aiud and Gâmbaş as seen from Sâncrai. 2. The cemeteries from Aiud region and their visibility areas

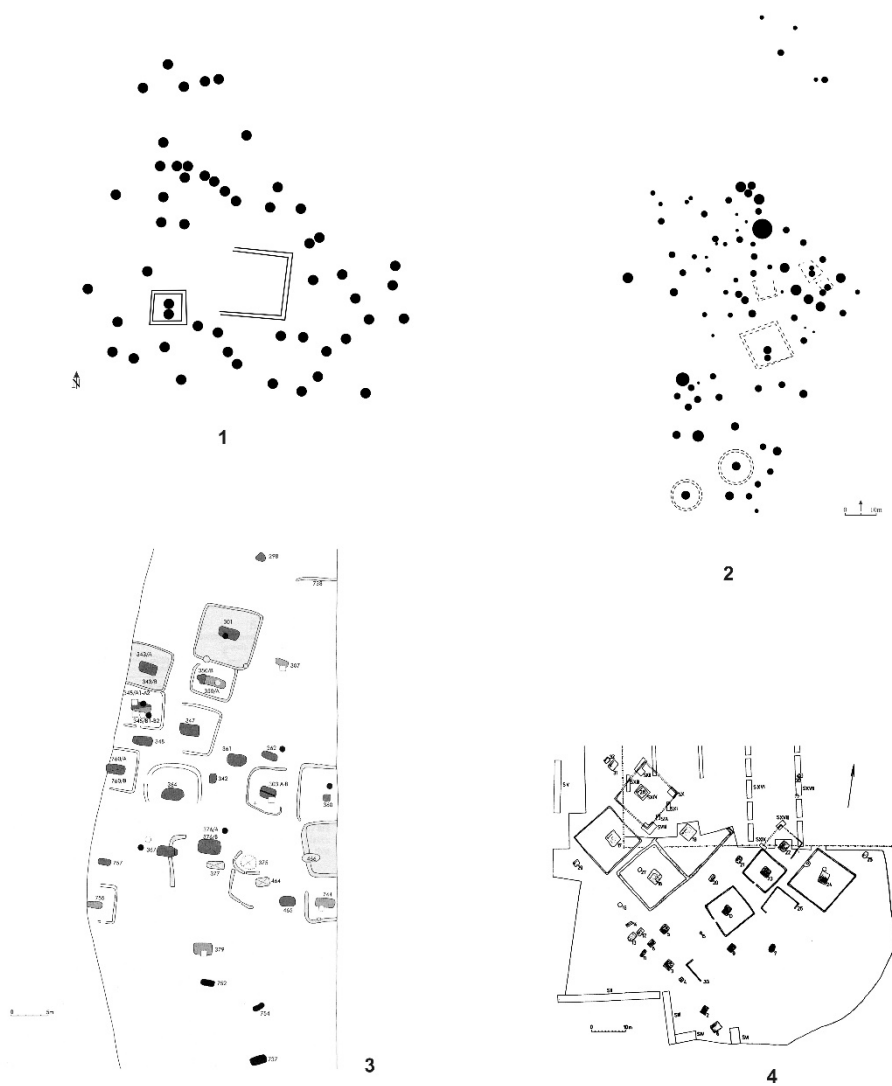


Fig. 5. Cimitire cu incinte funerare rectangulare. 1. Viștea (după Cociș et alii 2015). 2. Gâmbaș (după Bălan *et alii* 2015). 3. Ménfőcsanak (după Vaday 2006). 4. Dubnik (după Bujna 1989) / Cemeteries with rectangular precincts. 1. Viștea (after Cociș *et alii* 2015). 2. Gâmbaș (after Bălan *et alii* 2015). 3. Ménfőcsanak (after Vaday 2006). 4. Dubnik (after Bujna 1989).

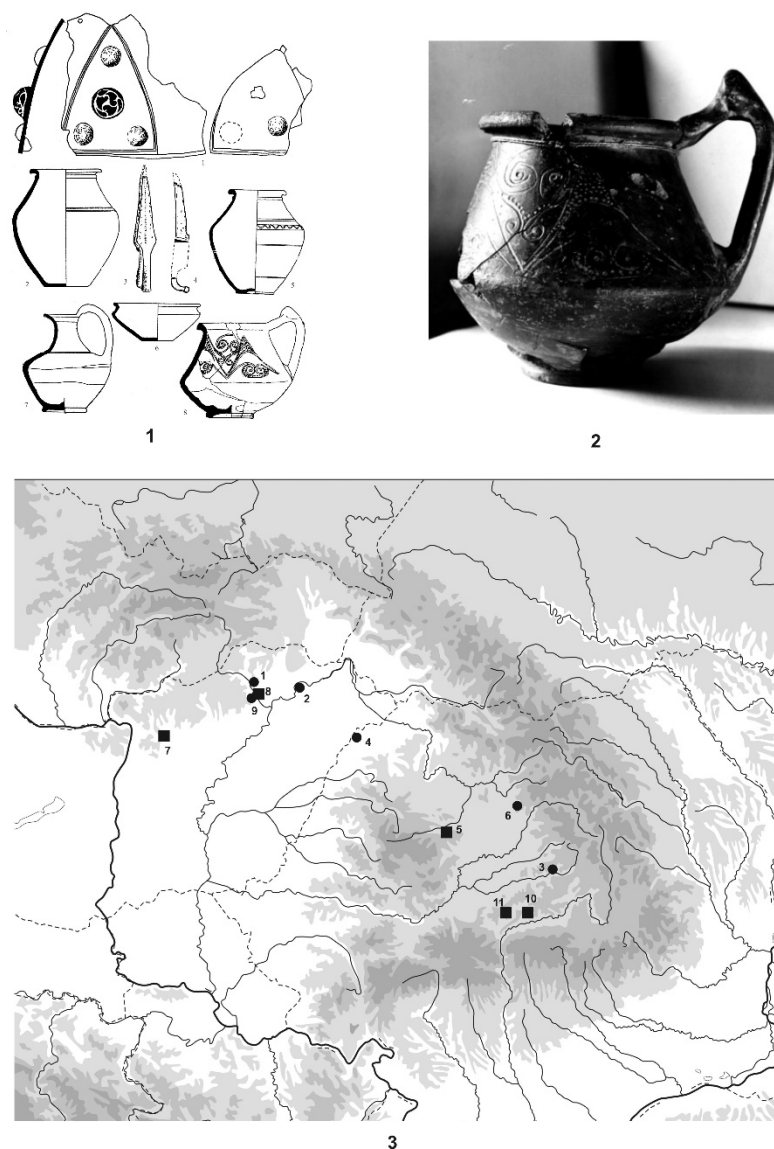


Fig. 6. 1-2. Inventarul mormântului cu coif de la Apahida (LT C1), conținând o cană decorată în stilul vegetal (1 - după Zirra 1976; 2 - fotografie din colecția E. Orosz, după Berecki *et alii* 2017). 3. Harta de răspândire a mormintelor "cu care" în partea de răsărit a Bazinului Carpatic. Pătrate - LT B2; Puncte - LT C1 (după Rustoiu 2015b) / 1-2. Inventory of the grave with helmet from Apahida (LT C1), also containing a beaker decorated in the Vegetal Style (1 - after Zirra 1976; 2 - photo E. Orosz collection after Berecki *et alii* 2017). 3. Distribution map of the graves "with chariots" in the eastern Carpathian Basin: squares - LT B2; dots - LT C1 (after Rustoiu 2015b)



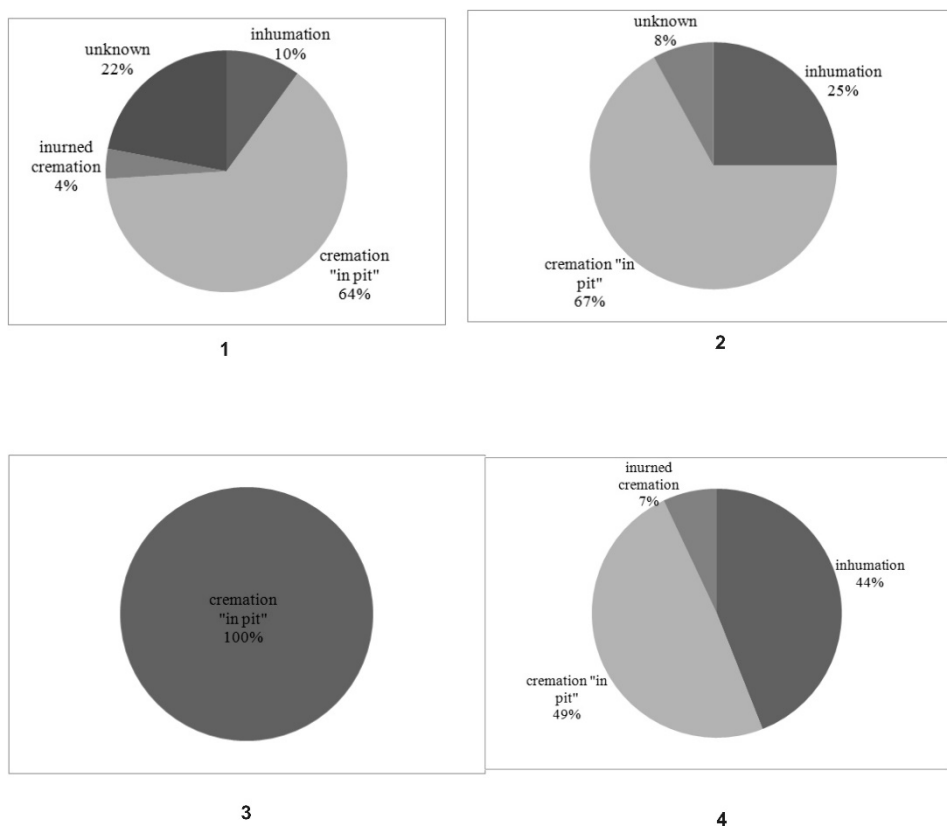


Fig. 7. Rituri funerare. 1. Cimitire din Transilvania. 2. Cimitirul de la Orosfaia. 3. Cimitirele de la Bratei, Șeica Mică, Galații Bistriței și probabil Apahida. 4. Cimitirul de la Pișcolt / Funerary rites. 1. Transylvania. 2. Cemetery at Orosfaia. 3. Cemeteries at Bratei, Șeica Mică, Galații Bistriței and probably Apahida. 4. Cemetery at Pișcolt

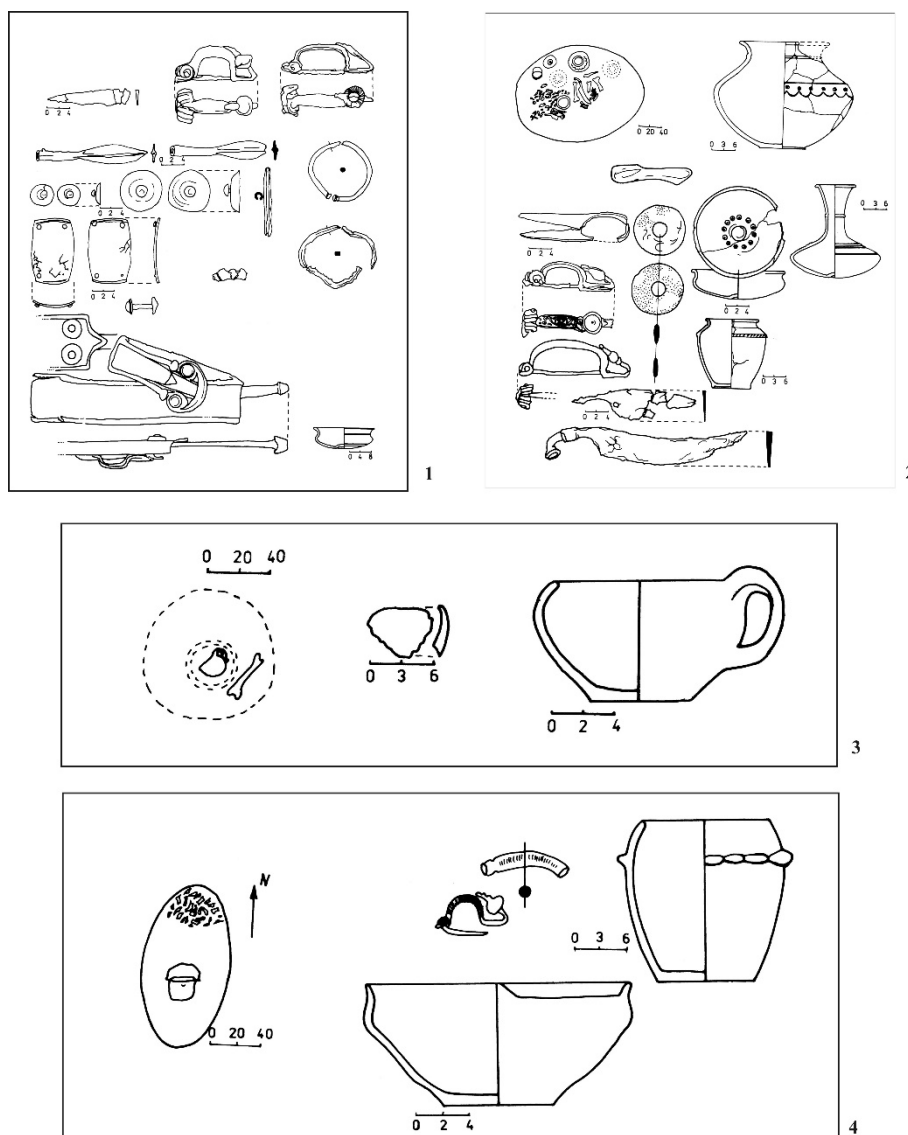
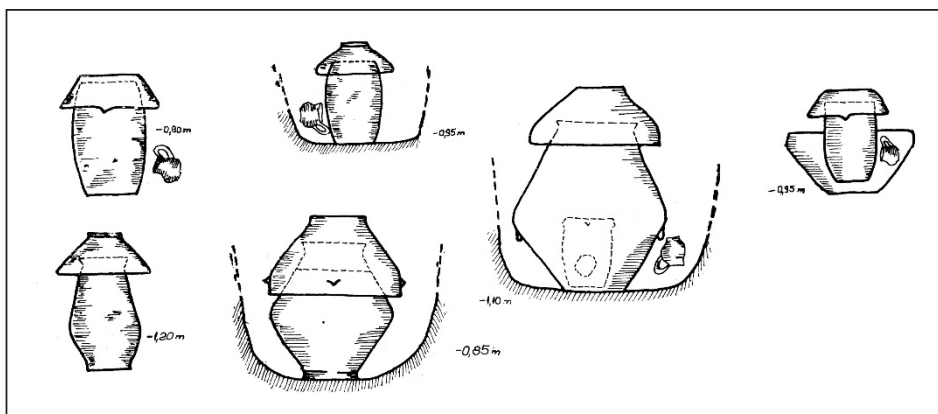
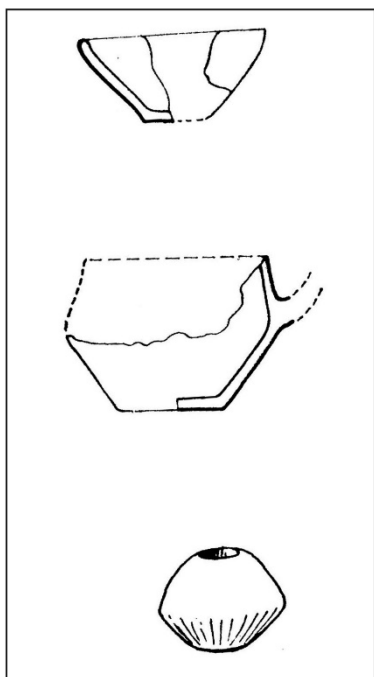


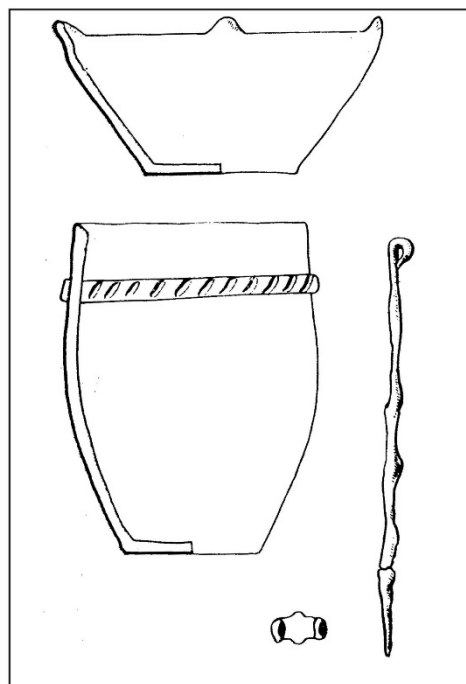
Fig. 8 Pișcolt. 1. Inventarul unui mormânt La Tène cu arme (mormântul no. 36, aparținând primei faze a necropolei). 2. Inventarul unui mormânt La Tène fără arme (mormântul no. 180, aparținând primei faze a necropolei). 3-4. Inventarele mormintelor indigene no. 198 și no. 203 (după Némethi 1988) / Pișcolt. 1. Inventory of a La Tène grave with weapons (grave no. 36, belonging to the first phase of the cemetery). 2. Inventory of a La Tène grave without weapons (grave no. 180, belonging to the first phase of the cemetery). 3-4. Inventories of the indigenous graves no. 198 and no. 203 (after Némethi 1988)



1



2

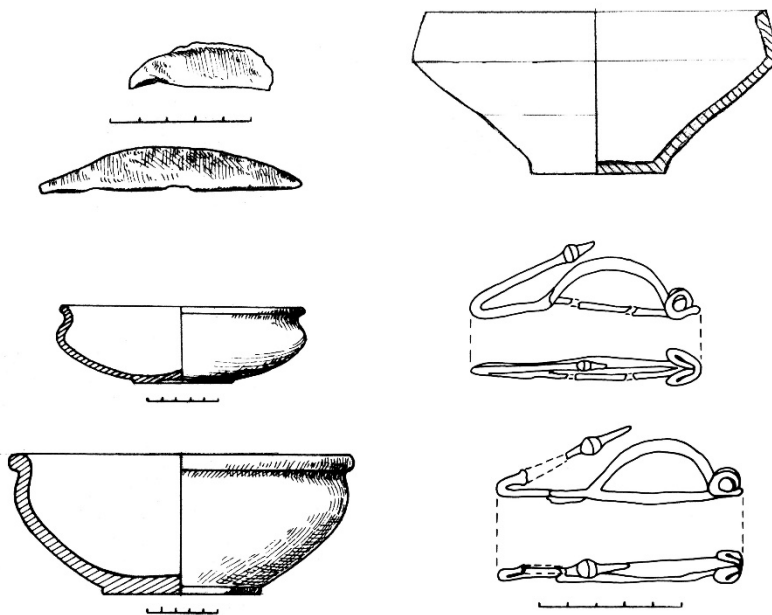


3

Fig. 9. Sanislău, cimitirul de la sfârșitul primei epoci a fierului. 1. Tipuri de morminte de incinerare. 2-3. Inventarele mormintelor no. 19A și no. 21 (după Némethi 1982) / The Sanislău cemetery dated to the end of the Early Iron Age. 1. Types of cremation graves. 2-3. Inventories of graves no. 19A and no. 21 (after Némethi 1982)



1



2

Fig. 10. Fântânele – Dâmbu Popii: mormintele no. 7 (1) și no. 1 (2), cu ceramică indigenă și La Tène (foto I. H. Crișan) / Fântânele-Dâmbu Popii. Graves no. 7 (1) and no. 1 (2) containing both indigenous and La Tène pottery (photo I. H. Crișan)

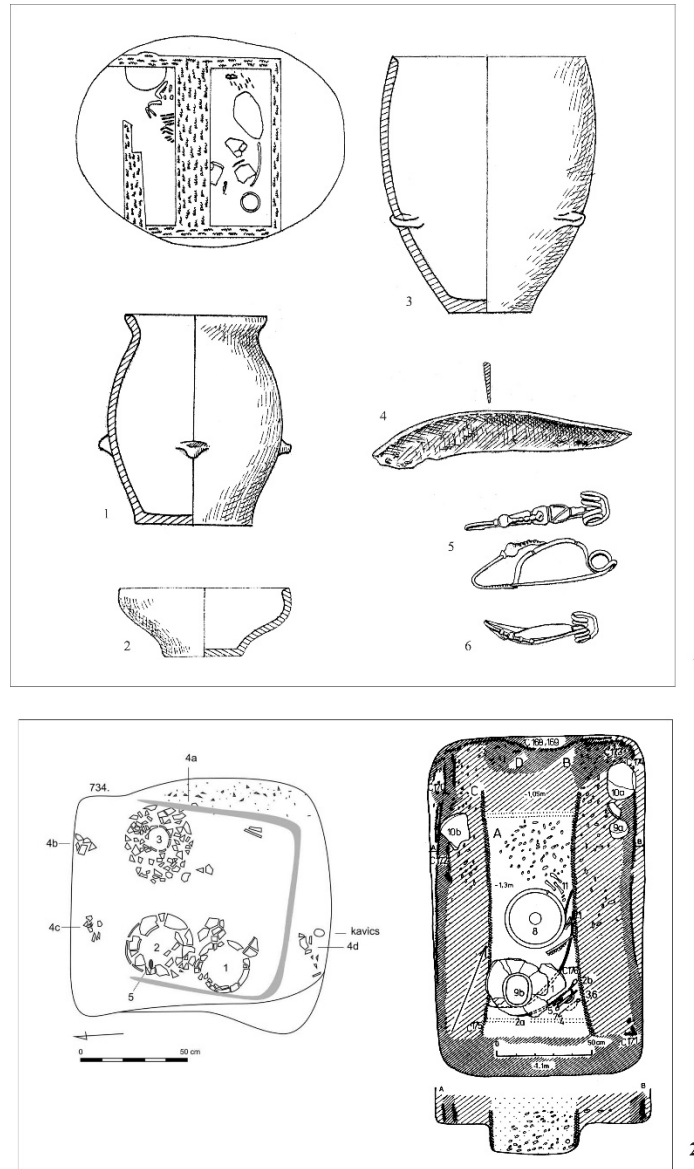


Fig. 11. Fântânele-Dâmbu Popii: mormântul no. 10 cu o construcție funerară din lemn și cu ceramic indigenă în inventar (după Rustoiu 2008). 2. Morminte La Tène cu construcții funerare din lemn de la Ludas (stângat) și Malé Kosihy (dreapta) (după Tankó – Tankó 2012 și Bujna 1995) / Fântânele-Dâmbu Popii. 1. Grave no. 10 with a timber structure and indigenous pottery in its inventory (after Rustoiu 2008). 2. La Tène graves with timber structures from Ludas (left) and Malé Kosihy (right) (after Tankó – Tankó 2012 and Bujna 1995)

Relative chronology	Absolute chronology	Carpathian Basin (Gebhard 1989, 74-127)	Pişcolt cemetery (Németi 1993)
LT B1/B2	350 – 330/320	Horizont 3	Horizont I
LT B2a	330/320 – 290/280	Horizont 4	Horizont II
LT B2b	290/280 – 260/250	Horizont 5	Horizont III
LT C1	260/250 – 175	Horizonts 6-7	Horizont IV

Cronologie relativă	Cronologie absolută (a. Chr.)	Bazinul Carpatic (Gebhard 1989, 74-127)	Necropola Pişcolt (Németi 1993)
LT B1/B2	350 – 330/320	Orizont 3	Orizont I
LT B2a	330/320 – 290/280	Orizont 4	Orizont II
LT B2b	290/280 – 260/250	Orizont 5	Orizont III
LT C1	260/250 – 175	Orizonturi 6-7	Orizont IV

Tabel no. 1 / Tabel nr. 1